

Przeglądy i komentarze

STOSUNKI KULTURALNE NRD I POLSKI W MINIONYM DWUDZIESTOLECIU

Podpisanie nowej umowy kulturalnej między Polską a NRD w Warszawie w dn. 6 X 1964 r.¹ w dwudziestym roku istnienia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i w piętnaście lat po powstaniu Niemieckiej Republiki Demokratycznej jest okazją do podsumowania wyników współpracy obu narodów w dziedzinie kultury. Współpraca ta mająca do momentu powstania NRD charakter niejednokrotnie przypadkowy, z chwilą kiedy za Odrą i Nysą powstało demokratyczne państwo niemieckie, weszła w skład ogólnych stosunków między obu państwami, jako jeden z najważniejszych czynników kształtujących oblicze kontaktów Polski i NRD. Oparta została także na szeregu umów, które w sposób prawny regulowały wymianę dóbr kulturalnych między obu państwami.

1. Główne umowy kulturalne

Pierwszą umową dotyczącą współpracy kulturalnej Polski z NRD był protokół podpisany w dn. 6 VI 1950 r. przez ministra oświaty S. Skrzeszewskiego ze strony polskiej i ambasadora NRD, prof. dr F. Wolfa. Protokół ten regulował zasady współpracy obu sygnatariuszy w dziedzinie nauki, oświaty, literatury, filmu, teatru, muzyki, radia i in.² Zawierał on także szczegółowe wskazania co do form realizacji postanowień w nim zawartych. W ramach protokołu podpisane zostało również odrębne porozumienie dotyczące współpracy w dziedzinie radiofonii między Urzędem do Spraw Radiofonii RP i Dyrekcją Generalną Radia NRD³. Porozumienie to obejmowało:

1. Systematyczną wymianę materiałów muzycznych (taśm i płyt) w rozmiarze 30 godzin audycji rocznie.
2. Wymianę 1 koncertu (45 minut do 1 godz.) oraz 1 koncertu solistów (20—25 minut) w formie taśmy lub bezpośredniej transmisji co najmniej raz w miesiącu.
3. Wzajemną informację o nutach i wymianę ich kopii.
4. Występy artystów przed mikrofonami radiofonii partnera.
5. Wymianę audycji dla dzieci i młodzieży, audycji popularno-naukowych, słuchowisk, audycji rozrywkowych i satyrycznych, materiałów literackich do audycji politycznych i reportaży. Materiały te wymieniane być mają w cyklach miesięcznych, przy czym tłumaczeń dokonuje odbiorca.
6. Comiesięczną wymianę publikacji z dziedziny literatury politycznej pięknej, popularno-naukowej i radiotechnicznej. Dzieła beletrystyczne winny być opatrzone

¹ *Neue Kulturabkommen mit Polen und der ČSSR*. „Neues Deutschland” nr 279 z dn. 9 X 1964.

² Por. szerokie omówienie w art. E. Serwańskiego, *Drogi współpracy kulturalnej Polski i demokratycznych Niemiec*. „Przegląd Zachodni” nr 5/6 1956, ss. 81—82.

³ Wobec braku szerszych danych na ten temat w art. E. Serwańskiego przytaczamy skrót tekstu protokołu. Por. *Dokumente der Aussenpolitik der Regierung der Deutschen Demokratischen Republik* (dalej cyt.: *Dokumente*). Bd. IV ss. 128—130.

komentarzem i wskazówkami odnośnie wykorzystania ich w ramach audycji radiowych.

7. Wymianę reportaży z życia obu krajów (w języku odbiorcy — 1 raz w miesiącu). Mianowanie i zapewnienie pomocy technicznej korespondentom.

8. Udostępnianie planów pracy i programów radiowych.

9. Wymianę doświadczeń w dziedzinie planowania układu programów radiowych, organizacji pracy radia, szkolenia i postępu technicznego w zakresie radiofonii.

10. Wymianę dziennikarzy radiowych, redaktorów i personelu technicznego z uzgodnieniem okresu ich pobytu.

Protokół podpisany został przez generalnego dyrektora Radia NRD H. Mahle i przewodniczącego Urzędu do Spraw Radiofonii RP M. Billiga.

W dn. 7—11 II 1952 r. przebywała w Berlinie delegacja Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z wiceministrem H. Golańskim, na czele. W dn. 8 II 1952 r. zawarta została pierwsza długoterminowa, obejmująca bowiem okres 5 lat, umowa o współpracy kulturalnej oraz program współpracy w tej dziedzinie na r. 1952. Umowa ta przewidywała m. in. wymianę materiałów naukowych oraz wizyty naukowców i działaczy kulturalnych. Na podstawie tejże umowy utworzono stałą mieszaną komisję polsko-niemiecką, której zadanie polegać miało na opracowywaniu programów współpracy na kolejne lata z okresem ważności na przeciąg jednego roku⁴. Kolejne takie protokoły w ciągu ostatnich lat podpisano np. w dn. 6 XI 1956 r. (na r. 1957), 23 XI 1957 r. (na r. 1958), 26 XI 1958 r. (na r. 1958), 7 II 1962 r. (na l. 1962/63)⁵.

W związku z podpisaniem umowy, która weszła w życie w Polsce w dn. 14 V 1952 r. protokół z dn. 6 VI 1950 r. utracił swą ważność. Trzeba także dodać, iż umowa kulturalna z r. 1952 podpisana ze strony niemieckiej przez G. Dertingera i H. Holtzauera a ze strony polskiej przez H. Golańskiego i J. Izydorczyka, po upływie terminu jej ważności, została przedłużona o dalsze lata i dopiero najnowsza umowa z 6 X 1964 r. jest kolejnym aktem o większym znaczeniu.

W dn. 19 III 1953 r. podpisany został przez ministra spraw zagranicznych NRD L. Bolza i posła polskiego w NRD J. Izydorczyka protokół o przekazaniu przez rząd PRL rządowi NRD 117 obrazów malarzy niemieckich XIX i XX w.⁶

Kolejnym układem między NRD i Polską, dotyczącym dziedziny nauki, była umowa z dn. 9 VII 1955 o współpracy w dziedzinie medycyny weterynaryjnej,⁷ a umowę o współpracy między Akademiami Nauk obu krajów podpisano w dn. 27 I 1956 r. w Warszawie⁸. Współpraca obu akademii dotyczyć miała zwłaszcza prac badawczych nad półprzewodnikami.

W ramach umowy kulturalnej z 1952 r. w dn. 6 V 1959 r. podpisany został w Warszawie protokół między rządami Polski i NRD dotyczący działalności Ośrodków Kulturalno-Informacyjnych w Berlinie i w Warszawie. Protokół ten przewidywał utworzenie Ośrodka Kulturalno-Informacyjnego NRD w Warszawie i polskiego w Berlinie⁹. W protokole postanowiono także co następuje: nadzór nad działalnością Ośrodka Kulturalno-Informacyjnego w NRD sprawuje ambasada NRD w Warszawie, nad pracą podobnego centrum PRL w Berlinie ambasada polska w NRD (art. 1). Ośrodki Kulturalno-Informacyjne obu krajów kierować

⁴ Umowa została wyczerpująco omówiona w art. E. Serwańskiego, por. przypis 2, ss. 82—83.

⁵ Por. „Neues Deutschland” z dn. 7 XI 1956, ADN 23 XI 1957, „Aussenpolitische Korrespondenz Berlin” nr 48/58; „Neues Deutschland” z dn. 8 II 1962.

⁶ *Dokumente* Bd. IV, s. 171.

⁷ *Dokumente* Bd. III, s. 500.

⁸ *Dokumente* Bd. III, s. 504.

⁹ *Dokumente* Bd. VII, ss. 400—412.

będą i organizować imprezy kulturalne jak np. koncerty, wykłady, wieczory literackie, filmowe, wystawy i spotkania z przedstawicielami prasy. Ponadto ośrodki te dysponować mają czytelnią zaopatrzoną w gazety, czasopisma i inne publikacje, zajmować się będą również wypożyczaniem książek i czasopism oraz udzielać informacji o wszystkich zagadnieniach życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego swego kraju. Ośrodki te będą również organizowały kursy nauki języka niemieckiego w Warszawie i polskiego w Berlinie. Zorganizować również należy detaliczną sprzedaż książek, broszur, reprodukcji malarstwa, płyt, wyrobów sztuki ludowej i wysyłkę tych materiałów. Dla zrealizowania swych zadań ośrodki utrzymywać będą kontakty z instytucjami i organizacjami kulturalnymi (art. 2). Współpraca obu ośrodków ułatwi wykonanie spoczywających na nich zadań (art. 3). W następnych artykułach protokołu uregulowane zostały sprawy wydatków związanych z utrzymaniem i urządzeniem ośrodków, koniecznych remontów, księgowości i rozliczeń oraz zaopatrzenia (art. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14). Protokół ten wszedł w życie w dniu podpisania w ważnością do dn. 31 XII 1960 r. Jeśli żadna ze stron nie wypowie jego warunków na 3 miesiące przed upływem terminu, ważność jego przedłuża się automatycznie o rok następny. Protokół podpisany został przez J. Hegena ze strony NRD i J. Winiewicza ze strony polskiej.

W dn. 13 V 1961 r. zawarto protokół między NRD i PRL o wymianie archiwaliów¹⁰.

Umowa kulturalna z dn. 8 I 1952 r. zachowała swą ważność po przedłużeniu jej terminu do chwili podpisania najnowszej umowy z dn. 6 X 1964 r. Jak donosi prasa, umowę tę podpisał w imieniu rządu NRD poseł nadzwyczajny i pełnomocny NRD w Polsce, K. Mewis, a ze strony polskiej minister spraw zagranicznych PRL — A. Rapacki. Uroczysty akt podpisania nowej umowy odbył się w Warszawie w obecności ministra szkolnictwa wyższego PRL — H. Golańskiego, ministra zdrowia i opieki społecznej — J. Sztachelskiego, wiceministra spraw zagranicznych PRL — M. Naszkowskiego oraz innych przedstawicieli rządu polskiego, reprezentantów polskiego życia kulturalnego i naukowego oraz pracowników ambasady NRD w Warszawie. Nowa umowa kulturalna, jak pisze „Neues Deutschland”, wchodzi na miejsce umowy z 1952 r., która wobec poważnego rozwoju współpracy kulturalno-naukowej obu krajów okazała się już niewystarczająca¹¹.

2. Realizacja umów kulturalnych między Polską i NRD

Ilustracją rozwijającej się ciągle współpracy kulturalnej Polski i Niemieckiej Republiki Demokratycznej będzie krótki przegląd ważniejszych wydarzeń w tej dziedzinie z okresu 1959—1964 r.

Współpraca naukowa w obu państwach, realizowana w myśl zasad umowy zawartej między Akademią Nauk NRD i Polską Akademią Nauk, obejmuje liczne formy współdziałania. Poza wizytami pracowników nauki Polski i NRD, wymianą doświadczeń i prowadzeniem wspólnych badań, placówki naukowe obu krajów dostarczają sobie potrzebnych materiałów badawczych. Przykładem służyć tu może fakt przesłania w lutym 1959 r. przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego NRD ponad 300 książek-nowości wydawniczych, beletrystyki i publikacji z dziedziny krytyki literackiej Instytutowi Germanistyki Uniwersytetu Wrocławskiego. Przekazane materiały stanowiły przekrój obecnej produkcji wydawniczej NRD, a także tendencji twórczych współczesnej literatury niemieckiej, będących przed-

¹⁰ *Dokumente* Bd. IX, s. 469.

¹¹ Por. przypis 1. Wobec braku bardziej szczegółowych materiałów na temat tej umowy autorka niniejszego artykułu nie może poświęcić jej szerszego omówienia.

miotem badań polskich germanistów¹². W październiku 1962 pracownicy Instytutów Matematycznych uniwersytetów we Wrocławiu i w Lipsku nawiązali kontakty, których celem jest bliska współpraca naukowa, wymiana doświadczeń i pracowników nauki oraz publikacji obu placówek¹³. Współpraca instytutów badawczych i ośrodków naukowych jest jedną z szerzej rozwiniętych form kontaktów naukowych między NRD i Polską.

Różnorodne kształty przybiera wymiana w wydawnictwie i współpraca pisarzy obu państw. W r. 1959, w 150-rocznicę urodzin wielkiego poety polskiego Juliusza Słowackiego, obchody rocznicowe objęły swym zasięgiem wiele środowisk kulturalnych NRD. Wiele uwagi poświęciła twórczości i postaci wieszczą prasa codzienna i specjalistyczna. Obszerny artykuł pt. *Romantiker und Revolutionär* zamieścił m. in. dziennik „Neues Deutschland” z 5 IX 1959 r. Dużym powodzeniem cieszyła się wydana w tym roku w języku niemieckim, zyskując miano bestselleru, książka A. Fiedlera, *Die Insel der Verwegenen (Wyspa Robinsona)*¹⁴. W dn. 21—26 IX 1959 r. przedstawiciele wydawnictw słowników z Polski brali udział w Międzynarodowym Spotkaniu Wydawnictw Słowników w Lipsku, a w dn. 28 IX—2 X odbyła się w Lipsku Międzynarodowa Konferencja Wydawnictw Literatury Medycznej z udziałem przedstawicieli Polski. Postanowiono tam wzmocnić współpracę w dziedzinie doskonalenia wydawnictw medycznych oraz usprawnienia informacji o nowościach z tej tematyki. W sierpniu 1959 r. odbyła się w NRD również Międzynarodowa Wystawa Księgarstwa z udziałem przedstawicieli państw socjalistycznych (w tym Polski): księgarzy, grafików, zrzeszeń księgarskich itp. Wystawę obejrzało 40 000 osób. Wydawnictwa polskie uczestniczą każdego roku w Międzynarodowych Targach Księgarskich w Lipsku, a wydawnictwa NRD biorą udział w polskich Targach Księgarskich w Warszawie. W r. 1960 NRD była jednym z największych wystawców na Targach Księgarskich w Warszawie. Udział NRD w Targach wyniósł 3 500 tytułów pochodzących z 80 wydawnictw¹⁵. W styczniu 1961 r. przewodnicząca Związku Literatów NRD, Anna Seghers, i wiceprezes Związku Literatów Polskich, Jerzy Putrament, podpisali umowę o współpracy między obu związkami na lata 1961—62. Wśród zadań, jakie sobie postawiono w zawartej umowie, znajduje się przygotowanie antologii najlepszych prac pisarzy polskich i niemieckich. Innymi formami współpracy określonymi w umowie są: wymiana delegacji obu związków, wymiana publikacji, wzajemne wizyty literatów obu państw itd.¹⁶ W r. 1961 ukazał się w NRD przekład *Trzeciej jesieni* M. Dąbrowskiej budząc duże zainteresowanie czytelników niemieckich. Dziennik „Berliner Zeitung” z 15 X 61 r. zamieścił recenzję tej książki wraz ze szkicem poświęconym twórczości i postaci pisarki¹⁷. W październiku 1962 r., w ramach umowy między Związkiem Literatów NRD i ZLP, bawili S. Wygodzki i W. Natanson. Odwiedzili oni Berlin, Weimar, Lipsk i Drezno interesując się problemami życia literackiego NRD¹⁸.

Obfity plon przyniosła współpraca teatralna. W czerwcu 1959 r. w Rostocku przygotowano premierę opery *Vineta* F. Nowowiejskiego. Choreografem przedstawienia był S. Miszczyk, a spektakle opery weszły w skład imprez „Tygodnia Bałtyku 1959”¹⁹. W imprezach tegoż „Tygodnia” brał udział teatr szczeciński,

¹² „Berliner Zeitung” z dn. 18 II 1959.

¹³ „Neues Deutschland” z 20 X 1962.

¹⁴ Recenzja w „Neues Deutschland” z 21 V 1959.

¹⁵ „Neues Deutschland” z 1 VI 1960.

¹⁶ „Neues Deutschland” z 12 I 1961.

¹⁷ „Berliner Zeitung” z 15 X 1961.

¹⁸ „Neues Deutschland” z 16 X 1962.

¹⁹ „Neues Deutschland” z 19 VI 1959.

który wystawił *Beatrix Cenci* Słowackiego²⁰. W grudniu 1960 r. bawili w Polsce z montażem utworów Brechta czołowi aktorzy *Berliner Ensemble*: G. May, E. Busch, W. Heinz. Występy ich spotkały się z żywym przyjęciem publiczności polskiej²¹. Zespół teatru „Ateneum” z Warszawy wystawił w Berlinie w kwietniu 1962 *Kram z piosenkami* L. Schillera²², a na przełomie czerwca i lipca przybył do Polski zespół *Berliner Ensemble* przywożąc ze sobą spektakle *Kariera Artura Ui* Brechta i *Frau Flinz* Baierala. Ogromne zainteresowanie publiczności warszawskiej powodował także fakt, iż miała ona możliwość konfrontacji koncepcji realizatorskich *Berliner Ensemble* z przedstawieniem *Artura Ui* w Teatrze Współczesnym, gdzie reżyserem był E. Axer, a rewelacyjną kreację Artura stworzył T. Łomnicki. Po pięciu spektaklach w Warszawie artyści *Berliner Ensemble* udali się do Poznania²³. W *Berliner Festtage* w r. 1962 brała udział Pantomima Wrocławska, której występy ocenione zostały jako „ogromny sukces” przez recenzentów berlińskich²⁴. W listopadzie tegoż roku bawił także w Berlinie zespół baletowy Opery w Gdańsku²⁵. Wśród sztuk polskich wystawianych na scenach NRD, znalazła się w br. *Przygoda z Vaterlandem* Kruczkowskiego zrealizowana po raz pierwszy w NRD przez teatr w Dessau. Obszerną recenzję połączoną z charakterystyką twórczości polskiego dramaturga zamieścił R. Kerndl w „Neues Deutschland” z 14 I 1964 r. Starą i nową inscenizację opery Pucciniego *Turandot* w Operze Poznańskiej przygotował dyrektor Opery w Dessau — W. Bodenstern. Spektakle wznowione zostały 29 XI br.²⁶

Podobnie bujnie rozwija się współpraca w dziedzinie filmu. W r. 1959 filmowcy NRD i Polski zrealizowali wspólnie film pt. *Spotkanie w mroku*. Reżyserką była Wanda Jakubowska, a szereg ról kreowali polscy aktorzy z Z. Słaboszewską w roli głównej. Wywiad z W. Jakubowską, będący okazją do ogólnych rozważań nad obecną sytuacją filmu polskiego, zamieściło „Neues Deutschland” z 14 XII 1959 r. O tym, jak duże zainteresowanie sprawami filmu polskiego przejawia społeczeństwo NRD, świadczy fakt stałego zamieszczania informacji z tego zakresu przez prasę NRD. I tak np. dziennik „Neues Deutschland” z dn. 9 XII 1960 r. zamieścił pt. *Polens grösster Erfolg* szerokie omówienie ostatnich premier filmowych w Polsce. Duży sukces odniosły polskie filmy wyświetlane w ramach Tygodnia Filmów Dokumentalnych i Krótkometrażowych w Lipsku w listopadzie 1961 r. Szczególnie duże zainteresowanie wywołał film J. Łomnickiego, *Narodziny statku*²⁷. W lutym 1962 r. bawiła w Polsce grupa dziennikarzy filmowych z NRD interesując się sprawami filmu polskiego²⁸. Wyświetlany w tym czasie na ekranach NRD film *Krzyżacy* spotkał się dużym zainteresowaniem publiczności²⁹. W centrum uwagi uczestników V Tygodnia Filmów Dokumentalnych i Krótkometrażowych w listopadzie 1962 r. w Lipsku znajdowały się filmy polskie, a zwłaszcza *Muzykanci* Karabasza i *Wrzesień* Bossaka³⁰. W dn. 15—28 IV 1963 r. trwały w Berlinie „Dni Filmu Polskiego”, impreza zorganizowana wspólnie przez Dom Kultury Polskiej i Archiwum Filmowe Polski i NRD. Program „Dni” obejmował za-

²⁰ „Berliner Zeitung” z 12 VII 1959.

²¹ „Berliner Zeitung” z 25 XII 1960.

²² „Berliner Zeitung” z 15 IV 1962.

²³ „Neues Deutschland” z dn. 3 i 7 VII 1962 r. oraz L. Prorok, *Wizyta Berliner Ensemble w Polsce*, „Przegląd Zachodni” nr 6/1962 s. 386.

²⁴ „Berliner Zeitung” z 12 X 1962.

²⁵ „Neues Deutschland” z 11 XI 1962.

²⁶ „Głos Wielkopolski” z 28 XI 1964.

²⁷ „Berliner Zeitung” z 15 XI 1961.

²⁸ „Berliner Zeitung” z 11 II 1962.

²⁹ „Berliner Zeitung” z 3 I 1962.

³⁰ „Neues Deutschland” z 11 XI 1962.

równy filmy przedwojenne jak i nowe³¹. W br. duży sukces odniósł w NRD film *Matka Joanna od Aniołów* Kawalerowicza³².

Wymiana wystaw oraz współpraca plastyków Polski i NRD jest obszerną częścią ogólnych relacji kulturalnych między obu państwami. W kwietniu 1959 r. otwarto we Frankfurcie nad Odrą wystawę *Polskie Ziemie Zachodnie*³³. Wystawę karykatury polskiej zorganizował Dom Kultury Polskiej w Berlinie w październiku 1960 r. Uwagę publiczności zwracały zwłaszcza prace Z. Wasilewskiego i B. Linkego³⁴. W lipcu 1961 r. czynna była w Berlinie wystawa pt. *Polska sztuka rewolucyjna*³⁵. Znany karykaturzysta Z. Lengren, twórca znanej w NRD postaci prof. Filutka, wystawił swe prace w Domu Kultury Polskiej w Berlinie w marcu 1962³⁶. W kwietniu tegoż roku natomiast otwarto w Berlinie wystawę prac polskich plastyczek M. Hiszpańskiej-Neumann i J. Kuran-Boguckiej. Ich grafiki i obrazy wywołały duże wrażenie wśród zwiedzających wystawę, a zwłaszcza cykl obozowy M. Hiszpańskiej-Neumann pt. *Ravensbrück*³⁷. W ramach współpracy muzeów obu państw muzea w Grudziądzu i w Stralsundzie dokonały w lipcu 1962 r. wymiany wystaw. W Stralsundzie otwarta została 8 VII 1962 r. wystawa współczesnego malarstwa polskiego ze zbiorów muzeum w Grudziądzu a 22 VII 1962 r. w Grudziądzu wystawa *Mieszkańcy i krajobraz północnoniemieckich obszarów nadmorskich w malarstwie i grafice od XVIII w. do współczesności*, zorganizowana przez muzeum w Stralsundzie³⁸. Wystawa karykatury polskiej czynna była w Berlinie w styczniu br. Zgromadziła ona prace najbardziej znanych karykaturzystów jak: Lengrena, Lipińskiego, Kobylińskiego, Chmielewskiego, Kiulina i in.³⁹. W styczniu br. została otwarta w Dreźnie wystawa prac Canaletta zorganizowana wspólnie przez muzea warszawskie i drezdeńskie. Wystawę zwiedził m. in. minister spraw zagranicznych NRD, dr. L. Bolz, w towarzystwie ambasadora PRL w Berlinie F. Baranowskiego⁴⁰. Jesienią 1964 r. wystawa przeniesiona została do Warszawy.

Niewątpliwie najbardziej owocną jest współpraca w dziedzinie muzyki. W dn. 21 VII 1959 r. koncertowała w Berlinie H. Czerny-Stefańska. Pianistka polska wykonała entuzjastycznie przyjęte przez słuchaczy utwory Scarlattiego, Mozarta, Liszta i Chopina⁴¹. Szerokim echem odbiły się w NRD w r. 1960 obchody 150-rocznicy urodzin Chopina. Odbywający się w tym roku w Warszawie Konkurs Chopinowski wywołał także duże zainteresowanie w społeczeństwie niemieckim. Pięciu młodych pianistów z NRD: Ch. Högner, R. Schorler, G. Hauer, A. Schmidt, H. Wolf wzięło udział w konkursie, a o zainteresowaniu jego przebiegiem świadczą liczne korespondencje i artykuły zamieszczone w prasie NRD, a omawiające przebieg konkursu⁴². „Neues Deutschland” zamieściło np. w dn. 20 II 1960 r. artykuł prof. Z. Lissa pt. *Fryderyk Chopin*. W styczniu 1961 r. bawiła w Polsce orkiestra *Gewandhaus*. Na koncercie orkiestry w Warszawie obecni byli czołowi przedstawiciele polskiego życia politycznego i kulturalnego. W programie koncertu, którym dyrygował prof. F. Konwitschny, znalazły się utwory

³¹ „Berliner Zeitung” z 14 IV 1963.

³² „Neues Deutschland” z 9 IV 1964.

³³ „Neues Deutschland” z 9 IV 1959.

³⁴ „Neues Deutschland” z 11 X 1960.

³⁵ „Neues Deutschland” z 22 VII 1961.

³⁶ „Neues Deutschland” z 15 II 1962.

³⁷ „Berliner Zeitung” z 21 IV 1962.

³⁸ „Neues Deutschland” z 17 VII 1962.

³⁹ „Neues Deutschland” z 1 I 1964.

⁴⁰ „Neues Deutschland” z 2 II 1964.

⁴¹ „Berliner Zeitung” z 23 VII 1959.

⁴² „Berliner Zeitung” z 25 II 1960.

Beethovena. W czasie *tournée* po Polsce trwającego od 9 do 21 I 1961 orkiestra *Gewandhaus* wystąpiła w Poznaniu, Bydgoszczy, Warszawie, Łodzi, Krakowie i Wrocławiu⁴³. Występy orkiestry spotkały się wszędzie z entuzjastycznym przyjęciem. Podobnie przyjęty został recital pieśni i arii operowych S. Woytowicz w Berlinie w lutym 1962⁴⁴. S. Woytowicz bawiła ponownie w NRD w czerwcu tegoż roku wraz z B. Hesse-Bukowską i orkiestrą Filharmonii Narodowej w Warszawie. Koncerty tego zespołu odbyły się w Berlinie, Poczdamie i Weimarze⁴⁵. Wielkim sukcesem zakończył się koncert orkiestry i chóru Filharmonii Narodowej w Warszawie pod dyrekcją prof. H. Kocha w styczniu 1963 r. W czasie koncertu wykonano oratorium Händla *Mesjasz*. Solistami byli śpiewacy z NRD⁴⁶. W lutym tegoż roku koncertami w NRD dyrygował R. Satanowski włączając w ich program utwory współczesnych kompozytorów polskich, m. in. W. Lutosławskiego⁴⁷. Entuzjastycznie przyjęte zostały przez publiczność berlińską występy chóru chłopięcego z Poznania pod dyrekcją J. Kurczewskiego w październiku 1963 r.⁴⁸ W kwietniu 1964 r. rozpoczęła swe *tournée* po NRD L. Grychtołówna, która wystąpiła w Plauen, Schwerin, Kamenz, Sebnitz, Löbau, Poczdamie⁴⁹. Oddzielną częścią wymiany w dziedzinie muzyki i tańca są wizyty zespołów muzyki ludowej. W sierpniu 1960 r. bawił z występami w Polsce Zespół Kultury Ludowej przy *VEB Funkwerk Köpenick*⁵⁰. W czerwcu 1961 r. występowało w Berlinie uczestnicząc w imprezach *3 Arbeiterfestspiele „Mazowsze”*, którego występ spotkał się gorącym przyjęciem⁵¹, a w październiku tegoż roku w obchodach *Berliner Festtage* brał udział zespół „Podhale” pod kierunkiem K. Boguckiego⁵².

W ciągu ostatnich lat rozwinęła się również współpraca Polski i NRD w dziedzinie telewizji. Realizuje się ją w ramach Interwizji i Zrzeszenia Radia i Telewizji Krajów Socjalistycznych (OIRT). Przybiera ona różne formy, jak np. wymiana audycji, widowisk i artystów, która stała się już tradycją. Telewizyjne audycje nadawane z NRD weszły na stałe do programu Telewizji Polskiej, do takich należą np. audycje rozrywkowe i muzyczne. Wśród audycji informacyjnych nadawanych w telewizji na uwagę zasługuje magazyn *Most*, który spełnia rolę informatora o bieżących sprawach obu krajów. W styczniu 1962 r. w Ośrodku Kulturalno-Informacyjnym NRD w Warszawie odbyła się premiera filmu telewizyjnego pt. *Bunt sumienia*. Film ten, nadany następnie w programie Telewizji Polskiej, spotkał się z dużym zainteresowaniem naszych widzów⁵³.

Poważny udział w zbliżeniu obu narodów spełniają ośrodki informacyjno-kulturalne: Dom Kultury Polskiej w Berlinie i Ośrodek Kulturalno-Informacyjny NRD w Warszawie. Obydwa centra kulturalne poszczycić się mogą poważnymi sukcesami. W r. 1964 Dom Kultury Polskiej w Berlinie obchodził 7-lecie swej działalności. W ciągu tego czasu wystąpili tu znani muzycy polscy, np. H. Czerny-Stefańska czy prof. W. Kędra, odbyły się liczne wystawy, wśród których największym powodzeniem cieszyły się ekspozycje: *Powstanie w Gettcie Warszawskim*, *Szkló i porcelana*, *Polskie artykuły konsumpcyjne* i in. Ośrodek prowadzi 5 kursów językowych gromadzących 800 słuchaczy uczących się języka polskiego. Bi-

⁴³ „Neues Deutschland” z 16 I i 27 I 1961.

⁴⁴ „Berliner Zeitung” z 21 II 1962.

⁴⁵ „Neues Deutschland” z 14 VI 1962 i „Berliner Zeitung” z 28 VI 1962.

⁴⁶ „Neues Deutschland” z 26 I 1963.

⁴⁷ „Berliner Zeitung” z 27 II 1963.

⁴⁸ „Berliner Zeitung” z 28 X 1963 i „Neues Deutschland” z 29 X 1963.

⁴⁹ „Neues Deutschland” z 1 IV 1964.

⁵⁰ „Berliner Zeitung” z 20 VIII 1960.

⁵¹ „Berliner Zeitung” z 22 VI 1961 i „Neues Deutschland” z 23 VI 61.

⁵² „Berliner Zeitung” z 10 X 1961 i „Neues Deutschland” z 12 X 61.

⁵³ „Berliner Zeitung” z 11 I 1962.

blioteka liczy ok. 7 000 tomów i 120 pism różnego rodzaju. W Domu Kultury Polskiej prowadzi się sprzedaż wyrobów sztuki ludowej, płyt, książek i czasopism⁵⁴. Podobnym powodzeniem cieszą się akcje Ośrodka Kulturalno-Informacyjnego NRD w Warszawie. Pracownicy Ośrodka kładą wielki nacisk na działalność propagandową, toteż placówka dostarcza wszelkich materiałów informacyjnych dotyczących NRD. Dużym zainteresowaniem bywalców Ośrodka cieszą się sprzedawane tutaj wydawnictwa naukowe, popularne, organizuje się także odczyty, seanse filmowe. W Ośrodku odbywają się występy znanych zespołów muzycznych, solistów i aktorów⁵⁵.

Zbliżenie kulturalne między NRD a Polską realizowane jest także poprzez bliskie kontakty i współpracę terenów przygranicznych. Województwa: wrocławskie, zielonogórskie i szczecińskie oraz okręgi Drezno, Cottbus, Neubrandenburg, Rostock, poza współdziałaniem gospodarczym, realizują także współpracę w dziedzinie kultury. Pierwsze kontakty nawiązały między sobą Teatr Ziemi Lubuskiej i teatr w Döbeln w Saksonii już w r. 1955. W r. 1956 w obu teatrach odbyły się premiery zrealizowane wspólnie: w Döbeln komedii Fredry *Damy i huzary*, w Zielonej Górze — *Intryga i miłość* Schillera. W tym czasie także Frankfurt n. Odrą gościł lubuskie zespoły amatorskie pieśni i tańca, a Zielona Góra zespół Milicji Ludowej. W maju 1959 r. podpisano układ o współpracy kulturalnej między okręgiem drezdeńskim i woj. wrocławskim. Podobny układ zawarto między Frankfurtem n. Odrą i Zieloną Górą, jednak nie ograniczył się on do zagadnień kultury i oświaty, lecz objął także problemy gospodarcze. Współpraca kulturalna woj. szczecińskiego z okręgiem Rostock przejawia się w żywych kontaktach teatrów w Rostocku i w Szczecinie. W końcu marca 1959 bawił z występami w Szczecinie teatr z Rostocku, natomiast pracownicy teatru szczecińskiego współpracowali w zrealizowaniu premiery *Ślubów panińskich* Fredry w Rostocku w tym roku⁵⁶.

3. Ogólna ocena współpracy kulturalnej NRD i Polski

Powyższy przegląd, choćby dlatego, iż dotyczy stosunkowo krótkiego, bo 5-letniego okresu, nie może dać pełnego obrazu współpracy kulturalnej obu państw. Jednak stanowi on świadectwo różnorodności tego procesu i jego żywiołowego rozwoju, obejmującego wszystkie dziedziny kultury. Jak zeń wynika, najbardziej owocną była współpraca w dziedzinach teatru, filmu i muzyki, w których i Polska i NRD mają wiele do powiedzenia. Lecz trzeba także stwierdzić, że nie ma dziedziny życia kulturalnego, która nie byłaby tu reprezentowana. A to potwierdza rozwój współpracy kulturalnej między Polską i Niemiecką Republiką Demokratyczną, współpracy, która jako niezmiernie ważna część życia obu państw, służy wzajemnemu poznaniu się i zbliżeniu dwóch narodów.

Teresa Piotrowiak

⁵⁴ „Berliner Zeitung” z 1 I 1964.

⁵⁵ „Neues Deutschland” z 31 I 1962.

⁵⁶ Wszystkie dane por. F. Miedziński, *Polsko-niemiecka współpraca przygraniczna*. „Przegląd Zachodni” nr 3/1961, ss. 127—136.